

Fins el 1973, els EUA van llançar més de 200 armes nuclears a l'atmosfera. Càmeres i fotògrafs d'un comando especial secret van enregistrar l'obra de la destrucció. Ara aquests enregistraments i fotografies únics han arribat al públic. Els últims testimonis oculars ho recorden.

El míssil nuclear amb una força explosiva d'1,5 quilotones de TNT va detonar exactament damunt els caps de cinc investigadors de la Força Aèria dels Estats Units. En primer lloc, els homes van sentir la calor de l'explosió. Després, l'ona expansiva els va fer caure de genolls.

I durant tota l'estona la càmera de George Yoshitake no va deixar de fer clic.

El 19 de juliol del 1957, a les set del matí, aquest càmera es trobava amb un grup reduït de científics nuclears al camp de proves Yucca Flat, a l'estat de Nevada, als EUA. A una distància de seguretat suficient de cinc quilòmetres d'altura, un avió de combat va disparar el míssil. "Em vaig concentrar a fer servir les càmeres", recorda avui dia Yoshitake. "Aleshores vaig veure de reüll el llampec de llum." Va aixecar la vista: "Allà on havia esclatat la bomba hi havia un gran núvol al cel, en forma de rosquilla."

L'única cosa que el protegia de la pluja radioactiva de l'artefacte explosiu era la gorra de visera.

Yoshitake és una de les poques persones que va estar ben bé just sota una bomba atòmica en explosió i va sobreviure. Aquest nord-americà va ser un dels quaranta càmeres del grup fotogràfic número 1.352 de la força aèria dels Estats Units. Tenia una missió extremadament secreta. Avui, aquest home de 82 anys per fi pot informar obertament de les seues experiències.

El treball a la unitat especial era tan fascinant com perillós. Aquests homes agosarats van filmar i fotografiar les proves nuclears dels nord-americans al desert de Nevada i al Pacífic Sud i es van haver d'apropar fins a pocs quilòmetres del focus de l'explosió.

Entre el 1947 i el 1969, en un estudi cinematogràfic secret a Hollywood Hills, a Los Angeles, a pocs quilòmetres

Cronistes del foc de l'infern

de distància del món de llums brillants de Sunset Boulevard, es va transformar tot aquest material en més de 6.500 films. La construcció, situada a Wonderland Avenue, s'anomenava Lookout Mountain Air Force Station. Els càmeres i els fotògrafs treballaven amb films especials i càmeres de gran velocitat per a escenificar i documentar artísticament aquesta obra de destrucció.

"Aquests homes van fer una cosa extraordinària i van documentar en imatges una època única que esperem que no es repetesca mai més", afirma el productor de documentals nord-americà Peter Kuran, de 54 anys, que revisa la història del *director de cinema atòmic*. Kuran vol preservar el material cinematogràfic històric per a la posteritat. "Els enregistraments són les icones d'una era."

El càmera Yoshitake diu que molts companys seus van morir de càncer.

En el punt culminant de la guerra freda, les superpotències van disputar una cursa espectacular pel foc de l'infern. Acompanyant l'embranchida, es va desfermar una batalla material i propagandística sense precedents. Fins a l'acord internacional de prohibició de les proves nuclears de superfície, l'any 1963, solament els nord-americans van fer detonar en l'atmosfera més de 200 bombes atòmiques i d'hidrogen.

Tanmateix, la majoria d'enregistraments mai no van arribar al públic. "El treball d'aquesta gent era tan secret que durant molt de temps ningú no sabia qui eren en realitat", explica Kuran. No va ser fins a la meitat dels anys 90 que es van desclassificar els primers vídeos i les primeres fotografies –per iniciativa d'aquest productor de documentals incansable. Kuran va viatjar a través dels EUA, va examinar arxius i va instar el Ministeri d'Energia a desbloquejar els films i les fotografies.

De llavors ençà, al soterrani de casa seua, a Vancouver, a l'estat de Washington, hi ha còpies del material emmagatzemades en caixes de cartó. Les armes nuclears s'han convertit en el tema de la seua vida. "Com a membre d'un grup juvenil, vaig veure un film sobre la destrucció d'Hiroshima durant una visita al Japó. Jo era l'únic nord-americà que hi havia en una sala plena de gom a gom de japonesos. Tots em miraven a mi."

Kuran se sentia avergonyit i espantat. En un primer moment, va fer carrera com a tècnic en efectes especials, en films com ara *La guerra de les galàxies* de George Lucas. Tanmateix, l'experiència viscuda al Japó no el deixava en pau. Més de tres decennis més tard, es va posar en contacte, casualment, amb els cronistes de les bombes que encara vivien. Els directors de cinema agraiïren aquesta atenció. "Per primera vegada vam rebre reconeixement per la nostra feina", recorda Yoshitake: "Parlar-ne va ser alliberador."

El càmera viu actualment a Lompoc, Califòrnia, a més de tres hores en cotxe de Los Angeles. És un dels últims supervivents de la unitat de fotògrafs. La majoria dels seus companys van morir fa molt de temps, molts de càncer. Manté el contacte "sobretot amb les vídues".

Des del 1955 fins al 1963 Yoshitake va treballar per al programa de proves

atòmiques. “Vaig filmar aproximadament trenta explosions –informa–; les més impressionants van ser les de les bombes d’hidrogen al Pacífic.” La majoria de vegades, les llançaven prompte al matí, abans de sortir el sol. “En primer lloc, ens deien que ens havíem de girar d’esquena”, recorda Yoshitake. “Aleshores, després de l’explosió, hom veia com a dalt el cel, d’un ultraviolat fantàstic, cremava; a mi em feia la impressió de que tot era molt significatiu, molt espectacular.”

Les imatges vertaderament màgiques i impressionants van tenir lloc al Pacífic –entre aquelles fotografies hi ha les de la bola de foc en forma de bolet de set quilòmetres, la bomba més potent que mai hagin llançat els EUA. L’1 de març del 1954 van detonar l’arma de 15 megatonnes de l’operació *Castle Bravo*, sobre l’atol Bikini. La força destructora que va desfermar va ser més de dues vegades més gran que no havien calculat els experts i va obrir un cràter a l’illa de més de dos quilòmetres de diàmetre. En pocs minuts, al cel el bolet radioactiu va créixer fins a 40 quilòmetres. Tot l’arxipèlag va quedar contaminat per la radioactivitat i avui dia encara és deshabitat.

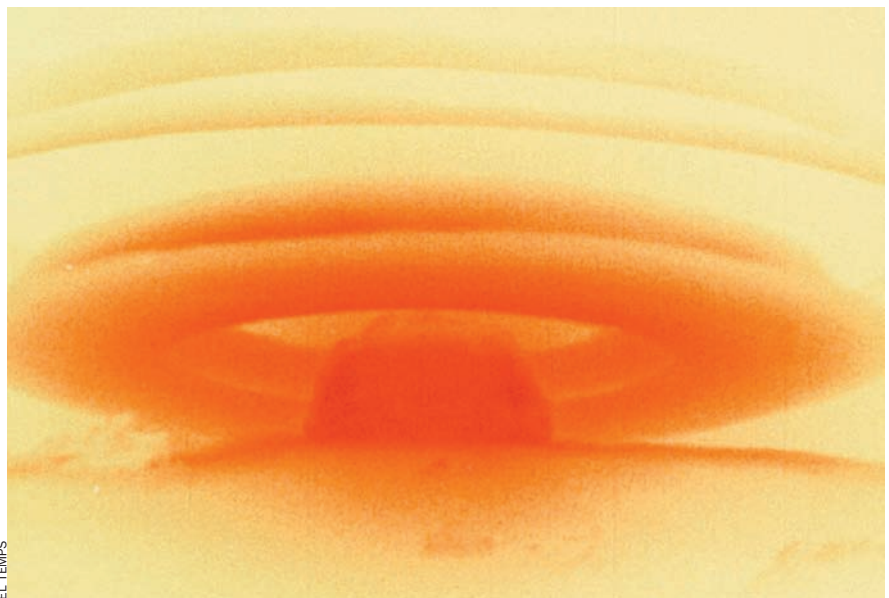
Els càmeres es van acostar fins a uns 30 quilòmetres d’aquest sol artificial del Pacífic meridional. Al desert de Nevada, Yoshitake i els seus col·legues es van apropar fins i tot fins a vuit quilòmetres de la bola de foc. “Podíem veure com s’acostava cap a nosaltres l’ona expansiva, rodant per la vall”, explica Yoshitake. “Per a no caure ens agarràrem fort a les nostres càmeres.”

A més, pocs segons després de les explosions sentien LA calor de les bombes. El càmera s’ho prenia amb calma. “Érem joves; per a mi només era una feina, no ha estat fins ara que no he vist com era de perillosa la feina.”

Per a Yoshitake, la part més dolenta era quan havien de documentar els efectes de les bombes. Recorda amb horror la prova del juny del 1957 amb el nom en clau *Priscilla*. Just 30 minuts després de l’explosió va haver de fotografiar micos, ovelles i porcs que havien estat estacats en les proximitats immediates de la detonació. “Alguns animals encara eren vius”, explica Yoshitake. La pell dels porcs era negra i cremada, i havien mantingut oberts els ulls d’alguns micos

EL TEMPS

EL TEMPS

Proves de bombes atòmiques al Pacífic (operació Ivy, 1952). Enregistrament especial d’una explosió nuclear (operació *Dominic Sunset* sobre l’atol Kiritimati, al Pacífic, enregistrada en pel·lícula especial XR).

amb cinta adhesiva, per estudiar els efectes del llampec de llum en la retina. “Els animals cridaven i feia ferum de carn cremada; era horrorós.”

Per a aquestes missions al centre de la destrucció, els càmeres duien, si més no, vestits de protecció. En canvi, quan miraven des de la distància es trobaven davant del foc atòmic només amb pantalons curts i samarreta. “Teníem dosímetres que ens indicaven la nostra càrrega de radiació; això era tot”, afirma Ken Hackman, company de Yoshitake. Durant molts mesos, aquest home de 72 anys va romandre al Pacífic per a

fotografiar les proves. Recorda la imprudència amb què operava l’exèrcit en aquells temps. “Després de la detonació, sempre hi volaven bombarders B57 just travessant el bolet nuclear a fi d’efectuar mesuraments. Quan els avions aterraven, els descontaminaven homes que duïen botes de goma com a única protecció.”

Encara avui, Hackman mira les proves nuclears amb els ulls d’un fotògraf. Afirma que el llampec d’una arma nuclear és deu vegades més lluminós que el sol. Els fotògrafs havien de portar ulleres especials de vidres molt fumats

Càmera de la força aèria dels Estats Units filmant una prova de bombes atòmiques (operació Plumbbob Owens, Nevada, 1957).

Kuran, director de cinema, diu que aquells enregistraments foren les "icones d'una era".

per a evitar de cremar-se la retina. “Tot es torna resplendentment blanc, no hi cap més color –informa Hackman–. Quan la claror disminueix sovint tot és realment bonic.” Recorda clarament un viatge de treball a Hawaii. Des de l’interior d’un volcà va fotografiar l’aurora molt acolorida d’una bomba d’hidrogen que havien fet esclatar. El joc de llums que es presentava al cel va ser la conseqüència del camp magnètic creat per la força de la detonació.

Els fotògrafs van provar gairebé tots els models de càmera disponibles en aquell temps i tècniques de fotografia completament noves. Van col·locar càmeres automàtiques a pocs centenars del punt d’explosió, protegint el material fotogràfic de la radiació gamma amb un blindatge gruixut de plom. Les càmeres cinematogràfiques més modernes podien enregistrar 15 milions

d’imatges per segon. Fins i tot hi van experimentar amb enregistraments en 3D.

L’empresa nord-americana EG&G va ser la responsable d’aquestes invencions. Un dels fundadors va ser l’enginyer Harold Edgerton, que va obtenir fama mundial per les seues fotografies de gotes de llet esclatant. Per al programa de proves d’armament nuclears, els inventors de EG&G van desenvolupar una pel·lícula especial amb tres capes sensibles de colors diferents. Aquesta pel·lícula, anomenada pel·lícula XR, va permetre de retratar les detonacions amb una càmera ultraràpida, malgrat les fluctuacions de la claredat.

Els fotògrafs van començar a capturar en tons taronja, grocs i roigs la violència de les armes. Segons Kuran, van sorgir fotografies de “qualitat psíquedèlica” que se n’allunyaven molt. Més enda-

vant, l’agència espacial nord-americana NASA va utilitzar aquesta tècnica per a fotografiar les missions a la lluna.

Finalment, fins i tot els va anar bé d’eternitzar en una pel·lícula els primers microsegons de les explosions nuclears. La càmera especial desenvolupada expressament amb aquest objectiu, la van anomenar *Rapatronic*. Com que un obturador mecànic hauria estat massa lent, l’aparell tenia una *vàlvula de llum* de vidre especial polaritzat, que es tornava transparent per mitjà d’un impuls elèctric.

Els tècnics van col·locar un màxim de setze càmeres d’alta tecnologia com aquesta a prop del punt d’explosió i, en certa manera, van poder fotografiar el naixement del foc de l’infern nuclear. A les fotografies, la bombolla de foc atòmica sembla un ésser viu. Les figures flamejants de calor i radiació, que arribaven fins a deu milions de graus, s’assemblen curiosament a amebes de formes.

D’ençà d’aleshores, la majoria d’aquestes fotografies han estat guardades. Només els físics militars podien analitzar-les, a fi de millorar el disseny de la bomba. El govern dels EUA encara dubta sobre si hauria de permetre un accés complet de les fotografies al públic. Tanmateix, prossegueix Kuran, aquest material s’hauria de processar i digitalitzar sense falta, “abans no es convertesca en pols”.

Mentrestant, ha fet cinc documentals sobre les fotografies, que es venen a la seua pàgina web. Ara treballa en el sisè, sobre la bomba de neutrons. “A mi el fet que més m’importa és fer una impressió tan realista com siga possible de la violència d’aquestes armes, tot i que també em fascina aquesta tensió estranya que hi ha entre la bellesa i el poder destructiu”, afirma Kuran.

Aquest director de cinema vol advertir sobre la temptació nuclear. Això no obstant, també ha après una lliçó inesperada del seu treball. “Personalment, no tinc tanta por de l’armament nuclear com tenia abans”, afirma. “Ara sé que si algú llança una bomba d’hidrogen a 30 quilòmetres de distància d’on jo em trobe, hi ha una possibilitat enorme de sobreviure-hi.”

Philip Bethge

Traducció de Blanca Juan